

Василевська-Смаглюк О. М.,

аспірантка;

Національна академія статистики, обліку та аудиту (м. Київ)

STEM-CONTROL-EDUCATION У ЧАС ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ПЕРІОДУ: БЮДЖЕТНА ГРАМОТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ КОНТРОЛЮ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Згідно із сучасними даними про державний та місцеві бюджети за результатами реформи децентралізації управління, що триває в Україні з 2014 року, створено понад 1000 об'єднаних територіальних громад. Станом на початок 2024 року вони охоплюють майже половину території нашої країни [1]. За досліджуваний період змінилося бюджетування об'єднаних громад. Унаслідок цього новостворені громади отримали більше власних фінансових ресурсів. Своєю чергою це спричиняє нові завдання контролю місцевих бюджетів, у т.ч. контролю бюджетів територіальних громад.

У даний час Міністерство фінансів України та Державна установа «Відкриті публічні фінанси» ініціюють запровадження Open budget. Це офіційний державний веб-портал, який відповідає міжнародному досвіду у сфері відкритості публічних фінансів і входить до складу платформи відкритих даних у сфері публічних фінансів C-data [2]. Згідно з ініціативою «Бюджет для громадян» Open budget передбачає запровадження поняття «бюджетна грамотність». Вважаємо, що цим поняттям мають володіти і суб'єкти бюджетного контролю, в т.ч. ті, що контролюють бюджети територіальних громад. У даний час пропонується поняття поки-що деклароване для навчання журналістів [3].

Тим часом для даних потреб доречно адаптувати поняття «фінансова грамотність» [4]. За аналогією до нього «бюджетною грамотністю» пропонується вважати набір знань та навичок, що допомагають ефективно керувати бюджетними коштами. Бюджетно грамотний громадянин розуміє базові фінансово-економічні поняття, вміє рахувати кошти, планувати і контролювати бюджет та керувати бюджетними коштами.

У той же час в умовах війни та в повоєнному періоді викладених положень, які впливають із поняття «бюджетна грамотність», похідного від «фінансової грамотності», замало для суб'єктів бюджетного контролю, зокрема тих, котрі контролюють бюджети територіальних громад. Вважаємо необхідним звернутися до раніше описаних нами концептуальних засад, здійснення контролю за якими у територіальних громадах пов'язуємо зі STEM-control-education, яка запроваджується відповідно до урядової освітньої концепції [5].

З огляду на умови війни та повоєнного періоду запровадження STEM-control-education повинне передбачати використання новітніх засобів бюджетного контролю у територіальних громадах, що стосуються: бюджетів розвитку як засобів контролю влади; бюджетів участі як засобів контролю громадян; громадських бюджетів як солідарних засобів контролю влади і громадян.

Адаптація STEM-control-education до використання новітніх контрольних інструментів потребує відповідного розвитку методологічного і фактографічного забезпечення бюджетного контролю [6]. З цією метою мають бути застосовані, з одного боку, новітні різновиди бюджетів територіальних громад, а з іншого – фактографічне забезпечення бюджетного контролю, структура якого має бути вибудованою згідно з вимогами STEM-control-education [7].

Відповідно сучасне фактографічне забезпечення бюджетного контролю доречно вибудовувати у вигляді блокчейну, «ланцюжки» якого можуть мати індуктивну («дані-інформація-знання») або дедуктивну («знання-інформація-дані») послідовність. Своєю чергою цю послідовність слід прив'язувати як до названих різновидів бюджетів територіальних громад, так і до сучасних складових STEM-education, а саме.

Блокчейн повинен містити основоположні знання про науку (science, або S за аббревіатурою STEM) як складову досліджуваної освітньої концепції, а точніше сегмент економічної науки, в т.ч. прикладної фінансово-економічної науки, який відіграє роль теоретико-методологічних підвалин, котрими повинні володіти суб'єкти бюджетного контролю. Маються на увазі передовсім ті з них, яким делеговано контроль бюджетів територіальних громад.

Логіка STEM як освітньої концепції також вимагає наявності в структурі блокчейну знань про новітні технології (technology, або T в аббревіатурі STEM), які мають бути підпорядкованими сучасним досягненням науки. Що стосується інжинірингу (engineering, або E) і математики (mathematics, або M), то поряд із відповідними знаннями про новітні науку і технології, потрібна релевантна для контролю інформація з обліку і статистики, а також облікові і статистичні дані, необхідні для формування достатньо повного фактографічного забезпечення контролю бюджетів територіальних громад.

У повоєнному періоді зросте значущість застосування викладених новацій за допомогою сучасних обліково-контрольних та контрольних-аналітичних інструментів. Ці інструменти мають бути ефективно застосованими з метою виявлення можливостей удосконалення бюджетів розвитку, бюджетів участі та громадських бюджетів з метою післявоєнного відродження фінансово-економічних систем територіальних громад.

Таким чином, розвиток бюджетної грамотності суб'єктів бюджетного контролю територіальних громад під час війни та повоєнного періоду має враховувати новації, що стосуються відкритості бюджетів Open budget, зокрема відкритості місцевих бюджетів. Покращання бюджетної грамотності суб'єктів, яким делеговано контроль бюджетів територіальних громад, пов'язується, з одного боку, із використанням новітніх різновидів бюджетів територіальних громад, а з іншого - сучасних складових STEM-education. Блокчейн як інтелектуальна технологія через індуктивну («дані-інформація-знання») або дедуктивну («знання-інформація-дані») послідовність фактографічного забезпечення дозволяють адаптувати бюджетний контроль до завдань

післявоєнного відродження фінансово-економічних систем територіальних громад.

Список використаних джерел

1. <https://acmc.ua/pro-derzhavnyj-ta-miscevi-byudzhety-korotko-pro-osnovni-dohody-i-vydatky/>
2. <https://openbudget.gov.ua/about-portal>
3. <https://pressclub.te.ua/novyny/>
4. <https://www.universalbank.com.ua/blog/8-pravil-finansovoyi-gramotnosti>
5. Василюк-Смаглюк О. М. STEM-control-education: концептуальні засади контролю бюджетної моделі в умовах війни та повоєнного періоду // Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, «Інформаційно-аналітичне агентство», 2022. С. 254-259.
6. Василевська-Смаглюк О.М. Бюджетний контроль і проблеми його інформаційного забезпечення. Сучасна статистика: проблеми та перспективи розвитку: матеріали ХІХ Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди Дня працівників статистики. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2021. С.58-62.
7. Василевська-Смаглюк О.М. Адаптація контролю та його інформаційного забезпечення до вимог дотримання бюджетної безпеки. Розвиток системи обліку, аналізу, аудиту та оподаткування в Україні: теорія, методологія, організація: збірник тез доповідей учасників ХХ Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ : Інтерсервіс, 2022. С. 21-23.